

PĚT STOLETÍ DVORA CHVISTEC U PAVLOVIC

FIVE CENTURIES OF FARMYARD CHVISTEC NEAR PAVLOVICE

Jaroslav Panáček

Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě, náměstí Osvobození 297, 470 01 Česká Lípa; panacek@muzeumcl.cz

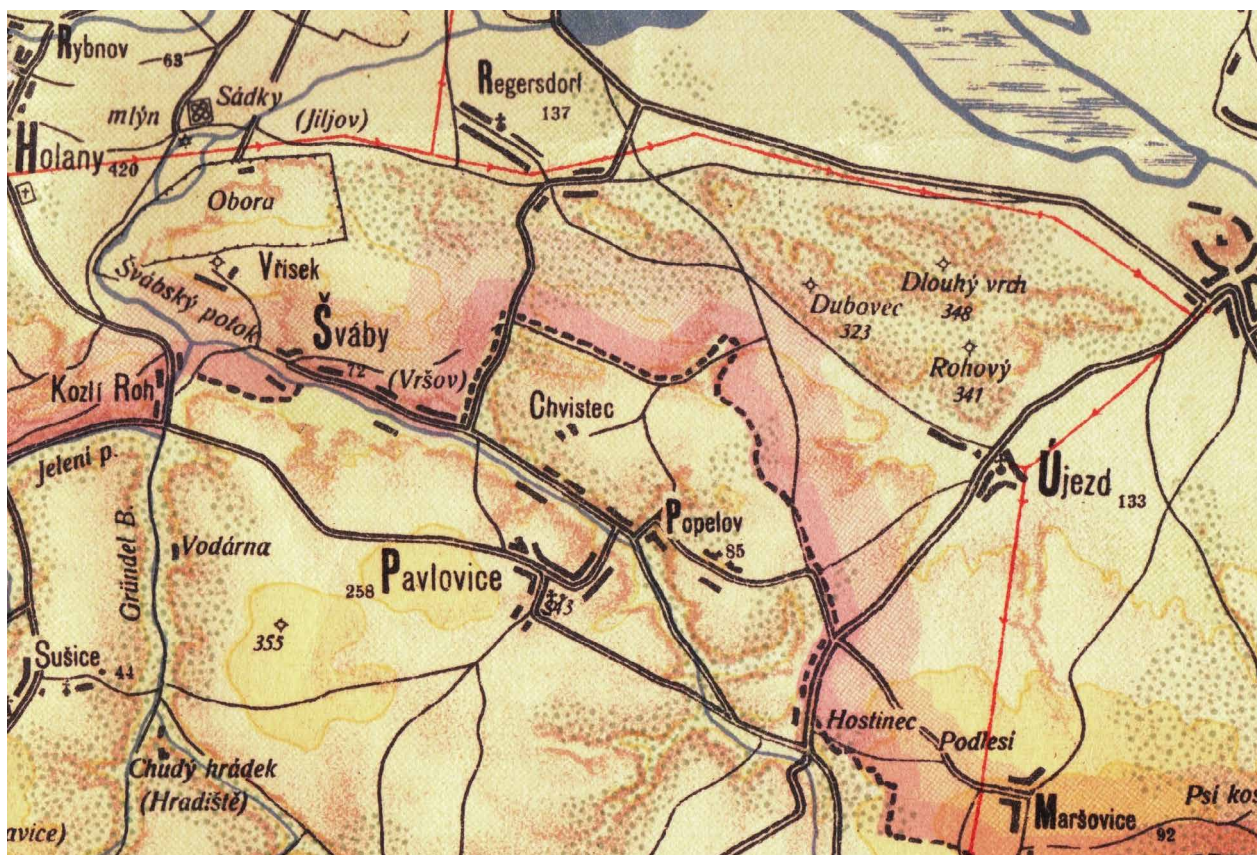
Dnes zaniklý dvůr Chvistec stával na jihozápadním okraji náhorní roviny nad Pavlovickým dolem. Okolní vsi Pavlovice, Popelov, Šváby a Újezd se připomínají již ve 14. století. Chvistec je poprvé uveden v roce 1455 jako lenní dvůr na Lipském panství. V 16. století zde byl poplužní dvůr náležející k Rybnovskému, později Novozámeckému panství. Před rokem 1579 se stal dvorem, poplatným k Novozámeckému panství, a jeho majitelé se zde střídali. V roce 1750 jej zakoupila rodina Dornaus, která zde hospodařila až do doby po 2. světové válce. Rodině Dornausových byl jako příslušníkům německé národnosti po 2. světové válce majetek znárodněn, připadl pod obec Jestřebí a pozemky dvora přešly do správy Státního statku Dubá. Konfiskovaný pozemkový majetek i nemovitosti byly potom přiděleny novým českým osídlencům. Poslední obyvatelé statek opustili na konci 50. let 20. století a po přechodném využití ke skladování v 70. letech zpustl a budovy se rozpadly. Pozemky bývalého dvora dnes patří soukromým majitelům.

Dvůr Chvistec, Pavlovice, lenní dvůr, poplužní dvůr, Novozámecké panství.

The nowadays perished farmyard Chvistec was located at the south-west edge of a highland plain above Pavlovice valley. The adjacent villages Pavlovice, Popelov, Šváby and Újezd were mentioned as early as in the 14th century. Chvistec was for the first time referred to in 1455 as a feudal farmyard within the manor of Česká Lípa. In the 16th century a manorial farmyard stood here, which belonged to the manor of Rybnov, later on to Nový Zámek. Before 1579 it became a farmstead liable to manor of Nový Zámek and its possession came over from one owner to another. In 1750 it was purchased by family Dornaus which run it until the time post WWII. Due to German nationality of Dornaus family the property was nationalized after the WWII and became part of village Jestřebí. The land of the farmyard fell under administration of State Farm in Dubá. The confiscated land as well as real estates were then assigned to new Czech settlers. The last residents abandoned the farmyard at the end of the 1950s and after having been used temporarily as a warehouse in the 1970s, it became desolate and the buildings turned to ruins. The land of the former farmyard is now possessed by private owners.

Farmyard Chvistec, Pavlovice, feudal farmyard, manorial farmyard, manor of Nový Zámek

Na jihozápadním okraji náhorní roviny nad Pavlovickým dolem jižně od České Lípy v nadmořské výšce asi 330 m stával po pět století nyní zaniklý dvůr Chvistec (obr. 1). Dnes bychom po něm našli pouze sporé zbytky zdiva zarostlé bujnou vegetací. Z pa-

horku s nádherným výhledem do krajiny k severovýchodu a obsahujícího pod zemí velké tříprostorové ze štuků klenuté sklepy (obr. 2) dnes ční severovýchodní průčelní zeď bývalé hlavní obytné budovy do výšky prvního patra (obr. 3). V okolí je možno spatřit sporé pozůstatky dalších objektů dvora včetně zaniklého rybníčku, dalšího sklepa sekaného ve skále (tzv. Kellerberg) s půlkruhovým vstupním portálem a mladšího vodojemu (obr. 4). Dvůr byl dobře přístupný od východu po vozové cestě vedoucí od vsi Újezd u Jestřebí. Pěší cesta do prudkého svahu mezi skalami sem vede rovněž z Pavlovického dolu.

Historické souvislosti osídlení v okolí dvora

Dvůr Chvístec náležel před svým zánikem podle správního rozdělení k sousední osadě Popelov, součásti obce Pavlovice. Farní ves Pavlovice je poprvé připomínána podobně jako jiné vesnice s kostelem roku 1352 v rejstříku papežských desátků.^{1/} S osadou Popelov je situace složitější. Obvykle je za nejstarší pramen pokládán zápis z roku 1391 v erekčních knihách pražského arcibiskupství o založení oltáře sv. Václava a Ludmily v tzv. České kapli ve farním kostele sv. Petra a Pavla v České Lípě, kterému Hynek Berka Hohnštejský, pán na Lipém, věnoval mimo jiné plat 6 kop grošů ve vsích Popelov a Rayger (in villis Popelow et Rayger).^{2/} Lokalizace obou jmen není jednoznačná. Popelov byl bez pochybností spojen s osadou u Pavlovice a Rayger se zaniklou vsí na místě dnešní osady Borek (něm. Regersdorf) u Zahrádek.^{3/} Jedině J. V. Šimák pokládal Rayger za totožný s osadou Ráj u Holan.^{4/} Zdálo by se, že pod jménem Popelov, objevujícím se v pramenech i nadále v 15. a 16. století na Lipském panství,^{5/} bychom mohli spatřovat českou variantu jména Aschendorf (v překladu Popelová ves), které nesla

Obr. 1. Situace dvora Chvístec neda- leko Pavlovice, okr. Česká Lípa (Mapa okresů Česká Lípa a Německé Jablonné 1930, výřez).

1/ RDP, s. 76.

2/ LE IV, s. 378, č. 529.

3/ Poprvé Bernau 1888, s. 368, a po něm mnozí další.

4/ Šimák 1931, s. 133.

5/ 1455 DD 23, fol. 132; 1455 DD 32, pag. 13; 1543 DZV 5 fol. B 20; 1545 DZV 250 fol. J 8

6/ Panáček 1980.

7/ NA Praha, DD 62, pag. 694. Kapří nebo Kaprovský rybník (něm. Kapperteich) byl velký mělký rybník, který sahal od dnešního Vítkova až k Zákupům. Na konci 18. století byl vypuštěn a přeměněn na louky (Hantschel 1911, s. 1144).

8/ Panáček 1986, s. 115–116.

9/ LE III, s. 311, č. 457.

Obr. 2. Jeden z dodnes dochovaných sklepů dvora Chvistec (foto Smej Mart 2020).

10/ NA Praha, DZV 7, fol. G 5 (obnovený vklad z roku 1545).

11/ NA Praha, DD 52, pag. 162.

12/ Bernau (1888, s. 378) spojoval s Hradištěm u Drchlavy pouze zprávy o Hradišti na Jestřebském a Novozámeckém panství z 15. a 16. století. Podobně též Kinský 1936, s. 36. Profous 1947, s. 751 již spojil s Hradištěm u Drchlavy kromě zpráv z 15. a 16. století i zprávu z roku 1388 (ovšem s chybou ve jméně Vršova). Podobně též mylně Gabriel - Panáček 1991, s. 32.

13/ Gabriel - Panáček 1991, s. 44.

14/ Panáček 2009.

15/ Dornaus 1887.

16/ Profous 1949, s. 78.

ves 3 km jihojihovýchodně od České Lípy, dnes mylně nazvaná Okřešice.^{6/} Jak ukázalo podrobné zkoumání, je skutečnost poněkud jiná. Ačkoliv všechny okolní vesnice náležely k Rybnovskému panství, patřil Popelov po berkovském dělení v roce 1502 k panství Zákupskému. Až v roce 1546 vyměnil tehdejší majitel Rybnovského panství Václav z Vartenberka se Zdislavem Berkou z Dubé na Zákupech ves Popelov za Kapří (Kaprovský) rybník.^{7/} Od té doby byl pak Popelov trvale součástí Rybnovského, později Novozámeckého, panství.

Kromě Popelova a Pavlovic je nutno zmínit ještě další ves v sousedství Chvistce, západně od něj ležící Šváby. Ty nesly nejméně od 2. poloviny 14. století jméno Vršov a teprve na přelomu 16. a 17. století patrně v souvislosti s příchodem německých osadníků se název změnil na německé Schwaben, užívané dnes v české formě.^{8/} Současně s Vršovem je však ve zprávě z roku 1388 jmenována další lokalita, jejíž polohu dnes neumíme určit. Tehdy věnoval Družko z Vršova plat ke kostelu v Mnichově „super ... hereditatibus in Wrsow et in Hradisczko“, tedy na svém dědictví ve Vršově a Hradištku.^{9/} V roce 1480 je jmenováno jako ves Hradiště na Jestřebském zboží také v sousedství Vršova,^{10/} stejně tak v roce 1575 na Novozámeckém panství.^{11/} Dosud byly tyto zprávy mylně spojovány s dnešní osadou Hradiště u Drchlavy,^{12/} která se ve

stejně době jmenovala Vřísek a teprve po zániku zdejšího panského sídla dostala od přelomu 16. a 17. století německý název Radisch.^{13/} Jmenování Hradištka v roce 1388 vedle Vršova by mohlo také svádět k domněnce, že by se mohlo jednat o pozdější Chvistec. Tomu však brání okolnost, že v obou zmíněných pramenech z roku 1480 a 1575 je Chvistec jmenován současně s Hradištěm.

Zbývá nám poslední sousední ves, kterou je Újezd, z něhož byl - a dodnes je - vzhledem ke konfiguraci terénu jediný možný přístup vozovou cestou do Chvistce. Újezd je od své nejstarší zprávy v roce 1374 spojen s rodem drobné šlechty pišící se po svém statku. Synem nejstaršího známého majitele Mareše z Újezda byl Mikuláš Chudý z Újezda, po koupi statku Lobkovice asi v roce 1409 zakladatel rodu Lobkoviců.^{14/} Objevila se i domněnka spojit jméno blízkého Popelova s rodovým příjmením Popel a heslem rodu pánů z Lobkovic a položit do Popelova sídlo „Popelovské“ linie rodu,^{15/} což je nejen vzhledem k výše uvedenému samozřejmě nesmysl. Z rodu prvních držitelů vyšel Újezd již před rokem 1405, kdy připadl k sousednímu Jestřebskému zboží, s nímž byl roku 1480 připojen k Rybnovskému (později Novozámeckému) panství. Vraťme se však ke dvoru Chvistec.

Jméno dvora

Původ starého českého jména Chvistec (ve středověké češtině Chwistecz) vysvětluje klasické dílo Antonína Profouse^{16/} odvozením od prvotního příjmení tamějšího usedlíka (v roce 1416 doloženo v Čechách příjmení Chwist), které vzniklo příponou -ec ze slovesa chvístati, tj. „hvízdati - míti běhavku“, podobně jako pištec (ten kdo píská), kupec,

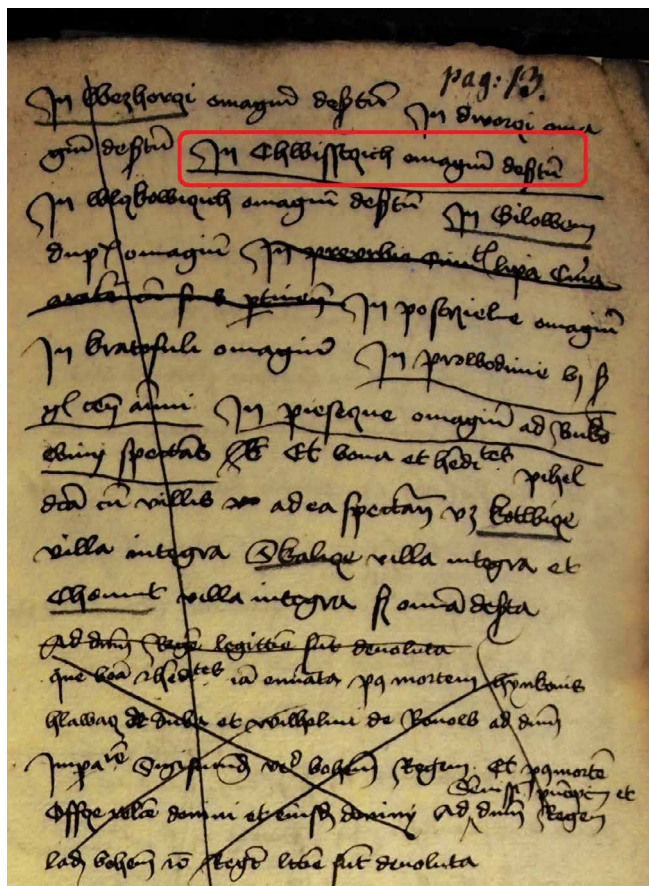
Obr. 3. Severovýchodní průčelní zeď obytného domu čp. 5 bývalého dvora Chvistec (foto M. Keršláger 2020).

Obr. 4. Vstup do sklepa tesaného ve skále a recentní vodojem (foto M. Keršláger 2020).

lovec, jezdec, žnec, hudec a pod. Pro srovnání uvádí onomastik slovenské chvisták „kdo má chvistačku“ (tj. silný průjem) a staročeské chvístanie „chvístání, průjem“ (podle Gebauerova Slovníku staročeského).

Již v období pozdního středověku a častěji v 16. století se v okolní krajině objevují doklady o koexistenci českých a německých jmen. Hromadný nástup německých místních jmen se v písemných pramenech začal projevovat až v 17. století, pravděpodobně v souvislosti s pobělohorskými událostmi. Německá nomenklatura místních jmen, která na tomto území později převládla, vznikla buď úpravou českého jména nebo

Obr. 5. Zápis o dvoru Chvistec v deskách dvorských z roku 1455 (NA Praha, DD. 32, pag. 13).

32 na s. 13 se mezi pustými lény, tj. statky, které byly tehdy v manské závislosti na lipských Bercích, objevuje „In Chwistczich omagium desertum“, tedy „V Chvištcích léno pusté“ (obr. 5).^{19/} To je nejstarší zpráva o dvoru Chvistec, pouze v tomto jediném prameni jmenovaném v množném čísle. Pustých lenních dvorů (ale i vesnic) je v tomto popisu Lipského panství jmenováno několik, takže A. Paudler projevil mínění, že se jedná o následek tažení husitských vojsk tímto krajem.^{20/}

Chvistec, ležící na katastru Pavlovic, se poprvé objevuje v době, kdy si Pavlovice zvolil za sídlo svého skrovného statku Jan Berka z Dubé, syn Jindřicha řeč. Vaněk na Chudém Hrádku. Připomíná se na něm pouze v roce 1440 jako účastník Roudnického landfrídu^{21/} a jeho sídlo je kladeno na místo čp. 11 v centru vesnice.^{22/} Jan Berka zemřel po roce 1453 a Pavlovice připadly bratru Jindřichovi na Chudém Hrádku,^{23/} po jehož smrti (1465) je vdova Eliška z Boskovic odprodala k Jestřebskému panství Smiřických. To však také byla doba, kdy se berkovské panství v této oblasti počíná rozpadat a nadvládu zde získávají zejména Vartenberkové. Jejich vzestup začal prodejem panství Milčany Chvala Berky z Dubé v roce 1437 Zikmundovi z Vartenberka,^{24/} který pak před rokem 1440 postavil nové sídlo panství Rybnov. Jeho vnuk Kryštof přikoupil asi roku 1480 od Jindřicha Smiřického ze Smiřic panství Jestřebí a pravnuk Václav před rokem 1532 panství Chudý Hrádek od Jiřika Kaplíře Osterského ze Sulevic. S připojením dalších drobných statků nižší šlechty a postavením Nového Zámku v pozdějších Zahrádkách v polovině 16. století položil základ tzv. Horního území pozdějšího Novozámeckého panství.

jeho prostým překladem do němčiny. Výjimkou může být změna názvu sousední vesnice Vršov, která pravděpodobně s německými osadníky ze Švábska změnila na konci 16. století své jméno na Schwaben (poprvé doloženo roku 1592). Jak již bylo zmíněno, dnes ji známe pod počestným jménem Šváby.

Německé jméno Chvistec je příkladem prvního uvedeného postupu při změně nomenklatury, tedy převzetí českého jména do němčiny v upravené podobě a jeho způsobení německému gramatickému způsobu. Poprvé ho v německé podobě potkáváme v roce 1595 jako sídlo „Friedricha Rodewitze von Friederstorff zum Quies“.^{17/} Logicky zde na místě začáteční neznělé souhlásky Ch nalézáme v německé výslovnosti odpovídající hlásku Q, později též v transkripci nahrazenou dvojhláskou Kw. Tvar jména se pak v průběhu času měnil od Quies na Quist, Quis či Kwis nebo Kwies.

Dějiny dvora Chvistec do Bílé hory

O celkovém rozsahu Lipského panství Berků z Dubé po celé 14. a první polovinu 15. století nemáme pramenů. První souhrnný popis panství pochází až z roku 1455, kdy byl zaznamenán do desk dvorských podle stavu, v jakém panství získal Jindřich Berka z Dubé, švagr Jiřího Poděbradského. Zápis se zachoval ve dvou variantách,^{18/} které se od sebe v některých detailech liší. Pouze v kvaternu

17/ Stellzig 1883, s. 277.

18/ NA Praha, DD 23, pag. 132–133; DD 32, pag. 12–15.

19/ NA Praha, DD 32, pag. 13.

20/ Paudler 1891, s. 214.

21/ CDL IV, s. 147.

22/ Dornaus 1888. Údaj převzal A. Sedláček (1923, s. 264), ale lokalizace sídla bývá často zpochybňována.

23/ AČ 37/2, s. 1405–1407, č. 35.

24/ RTB II, s. 170.

Podruhé se Chvistec uvádí již mezi vesnicemi Jestřebeského zboží v příznání Zikmunda Smiřického ze Smiřic, vztahujícím se k prodeji statku Jestřebí jeho otcem Jindřichem Smiřickým Kryštofovi z Vartenberka v roce 1480. Příznání bylo jako součást obnoveného vkladu vloženo do desk zemských v roce 1545. V zápise^{25/} se uvádí „w chwistczy dwuor po. s po.“, tj. v Chvištcí dvůr poplužní s poplužím (obr. 6). Pustý lenní statek byl tak před rokem 1480 pravděpodobně obnoven v podobě poplužního dvora. Stejně se také uvádí v roce 1575 na Novozámeckém panství.^{26/}

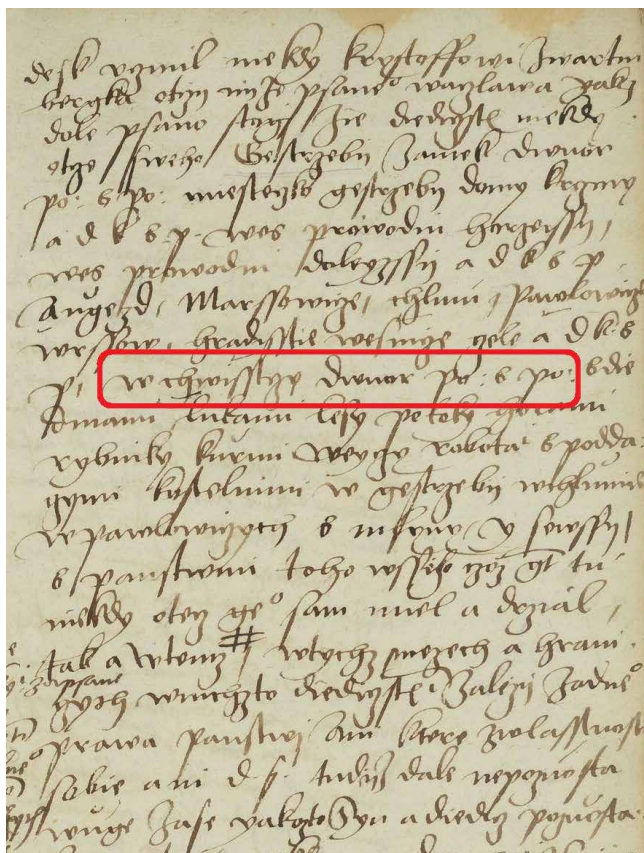
Brzy nato, v každém případě před rokem 1579, získal poplužní dvůr Friedrich Rodowitz z Friedersdorfu, nikoliv však jako svobodný statek, jak mnil F. Bernau,^{27/} neboť v urbáři Novozámeckého panství z roku 1579 jsou uvedeny dávky, kterými je statek poplatný k panství: „Fridrich z Rodwicz má 1 ½ lánu dědiny; platí na sv. Jiří 45 gr č. a na sv. Havla též 45 gr. č.; slepic 6“.^{28/}

Friedrich Rodowitz z Friedersdorfu pocházel z rodu usedlého na statcích v Lužici,^{29/} ačkoliv podle A. Sedláčka přišli jeho členové v 16. století do Čech ze Slezska (obr. 7).^{30/} Friedrichův otec Heinrich koupil v roce 1548 statek Svojkov, který po jeho smrti v roce 1578 Friedrich zdědil. Ten v roce 1591 prodal zadlužený statek Barboře z Lobkovic, manželce Jana z Vartenberka, když předtím v roce 1590 dřevěné části hradu se svojí rodnou světnicí spálil.^{31/} Nadále tedy sídlil na Chvištcí a patrně nějaký jeho příbuzný Heinrich Rodowitz současně vlastnil statky č. 3, 4, 16, 21 a 22 v sousedních Pavlovicích.^{32/}

Dne 4. ledna 1595 zemřel majitel Novozámeckého panství Jan z Vartenberka a 22. ledna jeho dědic, desetiletý syn Adam. Oběma byl vypraven 25. ledna nákladný a bohatě vyzdobený pohřeb, při němž jely pohřební vozy z Nového Zámku do farního kostela s vartenberskou hrobkou v České Lípě, doprovázené průvodem více než 200 osob, studentů, kněží a šlechticů. Podle popisu holanského faráře Melchiora Poppia, který byl v roce 1597 vydán tiskem, byl mezi leníky Friedrich Rodowitz z Friedersdorfu na Chvištcí, který nesl pánův bohatě zladený štít.^{33/}

Patrně omylem spojil F. Bernau s Chvištcem zprávu z roku 1614 v kronice Hanse Kriescheho o dvojnásobné vraždě a potrestání pachatelů.^{34/} Kriesche ve své kronice uvádí zkomolené jméno místa, kde se měl skutek udát, jako „Uis im Böhömen“.^{35/} Vzhledem k faktu, že k potrestání pachatelů došlo v Hoštce, zdá se mnohem pravděpodobnější spojit místo činu se vsí Újezd asi 7,5 km východně od Hoštky než s Chvištcem. Pokud by se tento kriminální čin opravdu udál v Chvištcí, byl by jistě pro trestní řízení kompetentní soud v hlavním městě panství, tj. v České Lípě, než v mnohem vzdálenější Hoštce.

Další osudy Friedricha Rodowitze a tím i Chvištcí v jeho době nám zůstávají bohužel utajeny. F. J. Wunsch sice píše bez udání data o Friedrichu Rodowitzovi v Pavlovicích za

Obr. 6. Zápis o dvoru Chvistec z roku 1480, vložení do desk zemských v roce 1545 (NA Praha, DZV. 7, fol. G 5).

Obr. 7. Erb Friedricha Rodowitze z Friedersdorfu (Mysliveček 2006, s. 156).

Valdštejnovy doby,^{36/} ale bez udání zdroje nelze jeho tvrzení ověřit. Nevíme, kdy zemřel a na koho přešlo vlastnictví statku. V roce 1619 v novějším urbáři Novozámeckého panství se objevuje další jméno:

„Chwisstieczký 1 dvür gest.

Bartel Zäcke George Böhm ma 1 ½ lánu dědiny.

Platj na sv. Girzj ... 45 gr. č.

a na sv. Havla tolikéž.

Slepicz ... 6.

Przj temż dworze byla chmelnicze zniż vrchnosti roboty powinnen zietj ... 2 dnijj“.^{37/}

F. Bernau^{38/} uvádí po Friedrichu Rodowitzovi jako dalšího majitele Georga Zacke, který prodal v roce 1624 statek Georgu Böhmovi. Jméno Georg Zacke bez udání letopočtu uvádí také zápis o majitelích statku na rubu nesignované fotografie kresby statku ve sbírce VMG v České Lípě. Podle pozemkové knihy byl prodávajícím Bartel Zucke, takže se zdá, že Bartel může být jeho přezdívkou.^{39/}

Georga Böhma známe jako patrně movitého sedláka od roku 1594, kdy převzal od své matky statek ve Švábech.^{40/} Roku 1610 věnoval Georg Böhm ze Švábů farnímu kostelu Nanebevzetí Panny Marie v Pavlovicích dodnes dochovanou kamennou křtitelnicí (obr. 8) s dedikačním nápisem (obr. 9):

„IM 1610 IAHR HABE ICH GEORGE BOME VON SCHWABEN DIESEN TAVFFSTEIN ZVM EWIGEN GEDECHTNIS IN DIESE KIRCHE VEREHRET“.

(Roku 1610 poctil jsem já, Georg Böhm ze Švábů, touto křtitelnicí na věčnou památku tento kostel).^{41/}

Po Bílé hoře

Rok 1620, moment porážky českých stavů v bitvě na Bílé hoře, je nezpochybnovaným mezníkem v dějinách českých zemí. Z hlediska regionální historie se však takové mezníky obvykle nekryjí se zásadními zvraty v místním dění, které jsou z lokálního hlediska důležitější. Pro Českolipsko tak začala doba pobělohorská svým způsobem až v roce 1623, kdy se obě části panství dostaly do rukou jednoho majitele. Oba dosavadní majitelé města a panství, Jan Jiří z Vartenberka i Volf ze Salhausenu, byli potrestáni jako účastníci povstání a odsouzeni 3. listopadu 1622 k propadnutí veškerého svého dědictví.^{42/} Součástí statku Jestřebí Novozámeckého panství byl také dvůr poplužní v Chvistci.^{43/} Oba zkonfiskované majetky koupil Albrecht z Valdštejna. Nejprve 19. prosince 1622 celý zámek Lipý, čtvrť města a ves Aschendorf (tj. dnešní Okřešice) po Volfu ze Salhausenu za 10 500 zlatých rýnských,^{44/} pak 7. ledna 1623 tři čtvrtiny města Lipého a Novozámecké panství po Janu Jiřím z Vartenberka za 175 000 zlatých rýnských.^{45/} Českolipské a Novozámecké panství, město a zámek se tak v jeho rukou opět spojily v jeden celek.

Součástí tzv. Horního území Novozámeckého panství zůstal statek Chvistec („Gütel Quies“), který v roce 1624 koupil Georg Böhm od Georga Zackeho za 1600 kop gr. míš.^{46/} Držel jej dvacet let. V polovině dubna 1634 se na několik dní usadil v Chlumu, Pavlovicích a Dřevčicích Gallasův regiment dragounů,^{47/} takže není vyloučeno, že obsadili i Chvistec. Georg Böhm prodal v roce 1640 svůj rodový statek ve Švábech Christianu Pabelovi za 634 kop gr. spolu s loukou ve Švábenském dole, kterou koupil od Heinricha

25/ NA Praha, DZV 7, fol. G 5 [obnovený vklad z roku 1545].

26/ NA Praha, DD 52, pag. 162.

27/ Bernau 1888, s. 369.

28/ Šimák 1938, s. 121.

29/ Knothe 1879, s. 451–452.

30/ Sedláček 1925, s. 592.

31/ NA Praha, DZV 26, fol. B 13r–B 13v; Sedláček 1923, s. 192.

32/ Dornaus 1888.

33/ Stellzig 1883, s. 277.

34/ Bernau 1888, s. 372.

35/ Panáček (ed.) 2016, s. 146–147 [fol. 64r].

36/ Wunsch 1928, s. 10.

37/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 87, Urbář panství Nový Zámek, IV. díl, s. 55.

38/ Bernau 1888, s. 370.

39/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 97, sign Nro. LXIII, PK Grundt Buch Obern-Gebiets 1587–1659, fol. 256r; VMG v České Lípě, Sbírká pohlednic, Quies 1846, bez inv. č., album A9/33. Možná tentýž Georg Zacke (Zägkä) vlastnil podle urbáře ze let 1633–1647 statek o 13 prutech, tj. asi 20 ha, v Pavlovicích, viz SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 87, Urbář panství Nový Zámek, II. díl, s. 54.

40/ Dornaus 1888, s. 245.

41/ Müller 1895, s. 242–243.

42/ Bílek 1882–1883, s. 563–564, 844–847.

43/ Bílek 1882–1883, s. 845.

44/ NA Praha, DZV 141, fol. B 11v–12r; 194, fol. C 18r–20r.

45/ NA Praha, DZV 141, fol. B 5v–6r; 194, fol. C 1v–4r.

46/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 97, sign Nro. LXIII, PK Grundt Buch Obern-Gebiets 1587–1659, fol. 256r; Bernau 1888, s. 370; Paudler 1891, s. 210; VMG v České Lípě, Sbírká pohlednic, bez inv. č., album A9/33, Quies 1846, zápis na rubové straně fotografie.

47/ Wunsch 1930, s. 37.

z Rodowitz. Témuž Georgu Böhmovi (nikoliv Heinrichovi z Rodowitz, jak se někde uvádí) patřil také tzv. „Junker-Gut“ v Pavlovicích čp. 11. Ještě na počátku 19. století bylo prý sídlo statku ozdobeno postavou rytíře s erbem, protože to bývalo údajné sídlo Jana Berky z Dubé, zmíněné k roku 1440.^{48/}

Roku 1644, 25. května, prodal Georg Böhm statek Chvistec za stejnou cenu, tj. 1600 kop gr. míš., Johannu Fleischmannovi, purkrabímu (Burggraf) na Novém Zámku, který složil hotově 600 kop a zbytek se zavázal uhradit ve splátkách do roku 1654.^{49/} Fleischmann je také uveden jako majitel statku v novějším novozámeckém urbáři z let 1633–1647 se stejnými povinnostmi jako minulý majitel v urbáři z roku 1619:

„Kwies Ist nur 1 Hoff: H. Johann Fleischman.

Hat 1½ Rudtes Agker, giebt jährlichen Sielberzinnß.

Zur Georgj ... 45 Wgl.

Zur Gallj ... 45 Wgl.

Zinns Hünner ... 6.

Bei diesen Hoff ist ein Hopffegarten gewesen, dabei ist Besitzer der Gnediges obricgkeit. Schneidte Roboth zu berrichten schuldieg gewesen 2 Tagle.“^{50/}

(Chvistec je pouze 1 dvůr: Pan Johann Fleischman.

Má 1½ lánu dědiny, dává ročního platu.

Na sv. Jiří ... 45 gr.

Na sv. Havla ... 45 gr.

Platí slepic ... 6

Při tomto dvoře se nalézá chmelnice, z níž je majitel dlužen milostivé vrchnosti zpravit žnečí roboty 2 dny.)

V roce 1624, 27. prosince, zapsal Albrecht z Valdštejna osobní darovací listinou pro případ své smrti Novozámecké panství s Českou Lípou jako věno na svou manželku Isabelu Kateřinu rozenou z Harrachu,^{51/} která si pak po manželově zavraždění v Chebu vyprosila na císaři v roce 1636 vrácení zkonfiskovaného majetku.^{52/} V roce 1654 získala panství jako dědictví jejich dcera Marie Alžběta. Jejím sňatkem s Rudolfem hrabětem z Kounic přešlo panství do majetku tohoto rodu.

Purkrabím (Burggraf) Novozámeckého panství byl nejméně od roku 1644 Johann Fleischmann, který pocházel patrně z úřednického rodu, jehož někteří členové se domohli povýšení do šlechtického stavu.^{53/} Nicméně v berní rule v roce 1654 je na statku Chvistec uveden jako poddaný sedlák.^{54/} Za svého působení na Novém Zámku se patrně také domohl značného jmění, neboť kromě Chvistce je v novozámeckém urbáři z let 1633–1647 uveden jako majitel čtyř selských gruntů v Zahrádkách (Neugarten).^{55/}

V roce 1679 se purkrabí Fleischmann dostal pro jakési nedostatky do sporu s tehdejší majitelem panství, jímž byl v té době Ernest Franz Karl hrabě Kounic, který mu 11. března zkonfiskoval jeho statek Chvistec. Hrabě Kounic však zemřel 13. července 1680 a svůj majetek neodkázal ani jednomu ze svých dvou bratrů, nýbrž synovi Karlu Ferdinandovi z Valdštejna, který byl s rodem Kouniců spřízněn. Ten 18. září 1680 spor se svým purkrabím urovnal, statek mu vrátil a poskytl zadostiučnění.^{56/}

Od března do května 1680 bylo novozámecké panství postiženo selskými bouřemi, ale mnohem větší neštěstí přinesla epidemie moru, která byla zavlečena do České Lípy

48/ Dornaus 1888, s. 245.

49/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 97, sign Nro. LXIII, PK Grundt Buch Obern-Gebiets 1587–1659, fol. 256r; k. 99, PK Pavlovice, Popelov, Šváby a Drchlava 1597–1648, fol. 78; Bernau 1888, s. 370; Paudler 1891, s. 210; VMG v České Lípě, Sbíрка pohlednic, bez inv. č., album A9/33, Quies 1846, zápis na rubové straně fotografie.

50/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 87, Urbář panství Nový Zámek, II. díl, s. 55.

51/ Bergl 1934, s. 8.

52/ Wunsch 1934.

53/ Nevíme, zda mohl být příbuzný s jakýmsi Davidem Fleischmannem von Thumbach, který dosáhl šlechtického stavu v roce 1647 (Schimon 1859, s. 39) nebo Christophem Fleischmannem von Thumbach, který získal roku 1670 statek Žďár u Jilemnice (Bílek 1882–1883, s. 813; Paudler 1891, s. 214.

54/ BR 2/I, s. 375, č. 384.

55/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 87, Urbář panství Nový Zámek, II. díl, s. 123, 125 a 126.

56/ SOkA Česká Lípa, AO Pavlovice, inv. č. 1, Kniha převodů nemovitostí 1652–1728, nefol., Vergleich wegen des Guttes Quieß 1680; Dornaus 1883a, s. 50; Bernau 1888, s. 370.

57/ Dornaus 1883a, s. 48–49. Johann Adam Fleischmann byl po roce 1665 katolickým farářem v Benešově nad Ploučnicí. Zemřel v roce 1698 a je pohřben v benešovském kostele (Willomitzer 1883, s. 108).

58/ Ačkoliv matrika zemřelých fary Pavlovice z té doby existuje, zápis o úmrtí Johanna Fleischmanna se v ní nenalézá. Je ovšem možné, že zemřel v České Lípě, kde měl dům. Ale českolipské matriky jsou dochovány až od roku 1743.

59/ SOkA Česká Lípa, AO Pavlovice, inv. č. 1, Kniha převodů nemovitostí 1652–1728, nefol., Erb Kauff Herren Johann Heinrichen Weijgels vmb daß Gutt Quieß 1684; Bernau 1888, s. 371.

Obr. 8. Křtitelnice z roku 1610 v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Pavlovicích (foto Národní památkový ústav, ÚOP v Liberci, fotoarchiv, bez autora, nedatováno).

Obr. 9. Dedikační nápis z roku 1610 se jménem Georga Böhma na křtitelnici (foto Národní památkový ústav, ÚOP v Liberci, fotoarchiv, bez autora, nedatováno).

v červenci. Podle písemné tradice uchovávané v rodině majitelů statku Chvistec se prý Johann Fleischmann po odstoupení z vrchnostenské služby odebral s rodinou do České Lípy, kde si v Dlouhé ulici zakoupil dům zvaný „Storchnest“ (tj. Čapí hnízdo). Poté, co zde jeho manželka zemřela na mor, odebral se s dcerou do ústraní na svůj statek Chvistec v domnění, že zde bude před morem ochráněn. Propustil svého šafáře, který si ale přes varování našel s rodinou bydlení v České Lípě a pak se opět vrátil na Chvistec, kam mor zavlekl. Celá šafářova rodina a další dva čeledíni na mor zemřeli. Zůstal zde pouze starý pan Fleischmann se svou dcerou Annamidel. Protože zde pak nikdo další nechtěl bydlet, nechal Fleischmann s dcerou zásobovat potravinami přes jakéhosi pacholka jeho syn Johann Adam, který byl katolickým farářem v Benešově (nad Ploučnicí).^{57/}

Patrně někdy před rokem 1684 Johann Fleischmann zemřel^{58/} a na žádost jeho dědiců byl správou Novozámeckého panství nařízen úřední odhad majetku. Sešli se k němu 30. května 1684 čtyři rychtáři z Novozámeckého panství, Christoph Ludwig ze Staré Lípy, Balthasar Michel z Újezda, Johannes Böhme ze Švábů a Hans Ludwig z Písečné, a čtyři měšťané z České Lípy. Statek byl odhadnut na 1100 kop gr. míš. Pod Provodínem ležící louka, která patřila ke statku, byla prý prodána samostatně za 30 zlatých.^{59/}

Statek zakoupil od dědiců (P. Johann Adam Fleischmann a jeho sestry Annamidel a Polixena Eleonora Simannin) 18. listopadu 1685 za odhadní cenu 1100 kop gr. míš. Johann Heinrich Weigel z Weigelsfelsu, měšťan v (České) Lípě a úřední písař panství

Svojkov, jehož manželkou se stala Fleischmannova dcera Annamidel.^{60/} Ten zde poté hospodařil po 23 let. Weigelovu jedinou dceru Katharinu si vzal za manželku Christoph Franz Böhm z Loubí,^{61/} který pak 18 prutový (= 27,76 ha) statek Chvistec v roce 1708 od svého tchána koupil za 1700 kop gr. míš. (kopa po 1 zl. 10 kr.). Koupil schválil 28. března 1708 Johann Wilhelm hrabě z Kounic, který statek propustil z nevolnictví.^{62/} Kromě vyjmenovaného dobytka, lesa, ovocné zahrady a chmelnice byly při prodeji součástí statku tři mimo něj ležící louky: dvě v tzv. Pekelném údolí (tj. dnešní údolí Peklo) nedaleko vrchnostenského mlýna v Karbě (zwey in dem so genanten Höllegrundt ohnweith der Obrigkeitl. Mahl Mühlen in der Karbe), třetí (při odhadu v roce 1684 údajně odprodána?) u vsi Provodína, nalézající se pod vysokou skálou stojící nedaleko zmíněné vsi (dritte aber bey dem Dorff Mikhenhan, unweith unter dem bey gemelten Dorffe stehenden hohen steinfelsen befinden).

Chvistec byl od svého vzniku podle církevní správy přifařen k Pavlovicím, stejně jako Popelov a Šváby. Až do 70. let 16. století se zde udržoval katolicismus, ale ani Pavlovicím se nevyhnul nástup protestanství. To se však změnilo po koupi Novozámeckého panství Albrechtem z Valdštejna, jehož hejtman Baltasar Kühnel se aktivně na návratu katolické víry na panství podílel.^{63/} Z počátku 18. století se dochovaly záznamy o odvádění desátků ze všech osad farního obvodu, tehdy konkrétně v naturáliích. V roce 1718 činil předpis desátků pro Pavlovice 7 korců (korec, něm. Strich = 93 litrů) žita a stejně tak i ovsy, pro Popelov a Chvistec ve výši 2 věrtelů (věrtel, něm. Viertel = 23,25 litru) žita a ovsy a Šváby platily 1 korec duté míry obou obilnin. Jak bývalo u podobných dávek obvyklé, desátky byly rozděleny na dvě dávky, polovina na sv. Jiří (24. dubna) a druhá polovina na sv. Havla (16. října).^{64/}

Statek byl pod označením Kwis také uveden na Müllerově mapě z roku 1720.^{65/} Z roku 1736 se dochoval seznam pavlovických majitelů statků, kteří odvedli kontribuci na ubytování Salmovských milic (*Salmische Miliz*), tj. patrně nějakého zde ubytovaného oddílu vojska. Mezi 23 majiteli je jako poslední uveden Christoph Frantz Böhm s největší položkou kontribuce ve výši 2 kop gr. a 6 kr.^{66/} Zdaleka největší částka vyplývala z přibližně dvojnásobné rozlohy pozemků statku Chvistec ve výši 18 prutů proti ostatním Pavlovickým, kteří drželi statky o rozloze 5–13 prutů (s průměrem asi 9 ¼ prutu). I další převod na nového majitele probíhal po ženské linii, neboť Böhmovu dceru si vzal Josef Jebautzky a ten v roce 1738 koupil statek od tchána ve stejném rozsahu a za stejnou cenu, tj. 1700 kop gr. míš.^{67/}

Nový majitel však patrně nebyl dobrým hospodářem, neboť po 12 letech zabředl do dluhů a došlo na exekuci statku. Osmnáctiprutový statek koupil 26. ledna 1750 Andreas Dornaus, syn tehdejšího újezdského rychtáře Samuela Dornause, za 2200 kop gr. míš., které měl splatit v 39 termínech.^{68/} Ke dvoru náležející louky, resp. jejich poloha, jsou zde popsány trochu odlišně: dvě v Pekle, nedaleko vrchnostenského mlýna v Karbě a pod skalami blízko Malého lesa (*Kleinen Waldel oder Püeschel*), třetí u dvora Provodín pod vysokou skálou (*bey dem Hoff Mikenhann unter dem hohen steinfelßen*). Kupní smlouva obsahuje dále podrobný popis vybavení dvora podle exekučního odhadu a popis výměnku předminulého majitele Christopa Böhma a jeho ženy Kathariny (ubytování, naturálie aj.). Součástí smlouvy bylo též vypořádání dluhů Josefa Jebautzkého. Dlužno říci, že to Andreas Dornaus a poté i jeho následovníci neměli snadné, neboť Jebautzky se s nimi soudil až do roku 1786.^{69/} Rod Dornausů pak vlastnil dvůr téměř po dvě století.

60/ SOKA Česká Lípa, AO Pavlovice, inv. č. 1, *Kniha převodů nemovitostí 1652–1728*, nefol., *Erb Kauff Herren Johann Heinrichen Weygels vmb daß Gutt Quieß 1685*; Dornaus 1883a, s. 50; Bernau 1888, s. 371. Někjaký Thomas Weigel z Weigelsfelsu koupil roku 1603 od Bastiana Böhma statek v Popelově za 370 kop gr. (Paudler 1891, s. 214). Statek Útěchovice zase koupil v roce 1621 Christian Weigel z Weigelsfelsu, postoupil jej dobrovolně roku 1628 Valdštejnovi, od něhož též statek přijal v léno [Bílek 1882–1883, s. 145, 811–812]. Christian Weigel z Weigelsfelsu (těžko říci, zda tentýž) získal v roce 1650 inkolát (Schimon 1859, s. 183).

61/ Christoph Böhm se narodil 2. srpna 1679 (SOA Litoměřice, Sběrka matrik, inv. č. 1962, MN Holany 1672–1736, fol. 21v) a Weigelovu dceru Annu Katharinu pojal za manželku 30. září 1708 (SOA Litoměřice, Sběrka matrik, inv. č. 6049, MO Pavlovice 1673–1749, s. 55).

62/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa–Nový Zámek, k. 111, sign. Nro. IX Lit. A/OS Dubá 243, PK Pavlovice A 1668–1768, fol. 231r–233v; SOKA Česká Lípa, AO Pavlovice, inv. č. 1, *Kniha převodů nemovitostí 1652–1728*, nefol., *Erb Kauff umb daß Gutth Kwieß 1708*; Dornaus 1883b; Bernau 1888, s. 371.

63/ Panáček 2017, s. 225.

64/ SOKA Česká Lípa, FÚ Pavlovice, *Pabl. Memorabilien Buch (Pamětnice) /1594/1713–1790*, Jura Parochialia, nefol.; *Liber Memorabilium (Pamětnice) /1642/ 1786–1929*, Jura Parochialia, fol. 11r–11v.

65/ HÚ AV ČR Praha, Müllerova mapa 1720, list č. 8.

66/ SOKA Česká Lípa, AO Pavlovice, inv. č. 65, *Kontribuce, ubytování vojska 1736*

67/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa–Nový Zámek, k. 111, sign. Nro. IX Lit. A/OS Dubá 243, PK Pavlovice A 1668–1768, fol. 233v–234r; Dornaus 1883b; Bernau 1888, s. 371.

68/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 132, PK Pavlovce B, sign. Nro. IX Lit. B/OS Dubá 244, 1746–1877, fol. 32r–39v; Dornaus 1883b; Bernau 1888, s. 371; VMG v České Lípě, Sběrka pohlednic, bez inv. č., album A9/33, Quies 1846, zápis na rubové straně fotografie.

69/ Bernau 1888, s. 371–372; Paudler 1891.
70/ SOA Litoměřice, Sběrka matrik, inv. č. 6051, MZ Pavlovce 1750–1789, nefol., zápis č. 66 z roku 1758. Podle matriky zemřel ve věku 35 let, takže se měl narodit roku 1723. Zápis o jeho narození se však v matrice fary Jestřebí (k níž byl přiřazen Újezd) nenalézá.

71/ SOA Litoměřice, Sběrka matrik, inv. č. 6051, MZ Pavlovce 1750–1789, nefol., zápis č. 81 z roku 1758.

72/ SOA Litoměřice, Sběrka matrik, inv. č. 6051, MN Pavlovce, 1750–1789, s. 25, 48, 78.

73/ Dornaus 1883a, s. 50; Narození Josepha: SOA Litoměřice, Sběrka matrik, inv. č. 3147, MN Jestřebí, fol. 116r.

74/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 132, sign. Nro. IX Lit. B/OS Dubá 244, PK Pavlovce B 1746–1877, fol. 146r–150v.

75/ Tamtéž, fol. 150v–151r.

76/ SOA Litoměřice, Sběrka matrik, inv. č. 303, MO Blíževdly 1758–1770, fol. 2r.

77/ SOA Litoměřice, Sběrka matrik, inv. č. 6051, MN Pavlovce 1750–1789, s. 136, 158, 219, 238, 251, 269, 289, 308.

78/ ÖS-KA, 1st Military Survey, Section No. 28.

79/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 87, Urbář panství Nový Zámek 1724–1780, fol. 20.

80/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 123, sign. Nro. XXXII Lit. A/OS Dubá 246, PK Popelov A 1759–1878, fol. 7r–10r; SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 132, sign. Nro. IX Lit. B/OS Dubá 244, PK Pavlovce B 1746–1877, fol. 270r–272v; Bernau 1888, s. 372.

Andreas Dornaus měl se svou manželkou Annou Dorotheou - pokud víme - tři děti: dceru stejného jména jako matka a syny Franze Josepha a Samuela Antona. Andreas zemřel na Chvistci 8. června 1758 ve velice mladém věku (bylo mu 35 let)^{70/} a půl druhého měsíce po něm zemřela zde na výměnku vdova po Christophu Böhmovi Katharina, dcera Johanna Heinricha Weigela z Weigelsfelsu ve věku 74 let.^{71/} Protože pozůstalé děti po Andreasovi byly ještě nezletilé (dceři bylo necelých 7 let, synům 5 a 3 roky),^{72/} ujal se zatím hospodářství jako nájemce Andreasův mladší bratr Joseph.^{73/} V roce 1759 byla sepsána pachtovní smlouva o nájmu statku Chvistec se třemi výše zmíněnými loukami na dobu šesti let, která obsahovala podrobný inventář statku i platy, k nimž se Joseph zavázal.^{74/} Za smlouvou jsou v pozemkové knize uvedeny splátky pachtu až do roku 1777, takže je zřejmé, že pacht byl až do tohoto roku prodlužován.^{75/}

Ještě před uzavřením pachtovní smlouvy se Joseph 14. listopadu 1758 oženil v Blíževdlech s Annou Catharinou, rozenou Pradel z Blíževdel.^{76/} Za dobu Josephova působení jako nájemce se manželům narodilo osm dětí, pět děvčat a tři chlapci.^{77/} Z nich však pět zemřelo během prvních dvou měsíců po narození. V té době se Chvistec objevil pod názvem Kwiss v letech 1764–1768 také na mapě 1. josefského vojenského mapování.^{78/}

Přestože Andreasovi synové již dávno dosáhli dospělosti, spravoval jeho bratr Joseph statek až do roku 1777. Statek v ceně 1700 kop grošů míš. převzal mladší Andreasův syn Samuel (nar. 1755).^{79/} Stalo se tak na základě smlouvy z 13. března 1777. Ze smlouvy se dozvídáme, že jeho starší bratr Franz (nar. 1753) je ochrnutý na jednu ruku a nohu, je služby neschopný a rodina jeho bratra se o něj musí starat. Kromě toho jsou ve smlouvě uvedeny i pohledávky věřitelů, které v té době na statku vázly.^{80/}

Půl roku po převzetí dědictví se konala na Chvistci velká svatba, když si 28. října 1777 Samuel bral za manželku Barbaru, rozenou Prinke z Popelova.^{81/} Z tohoto manželství se narodilo v průběhu dvanácti let - pokud víme - devět dětí, čtyři dívky a pět chlapců, z nichž dva chlapci a dvě dívky v dětském věku zemřeli.^{82/} Dva z chlapců narození 15. listopadu 1786, Andreas a Leopold, byli dvojčata, pozdější majitelé statku.^{83/}

Krátce po nástupu nového majitele statku museli obyvatelé snášet útrapy nové války. Válka o bavorské dědictví (1778–1779) byla v řadě čtvrtá dědičná rozepře mezi Pruskem stárnoucího šestašedesátiletého krále Fridricha II. zvaného Veliký a Rakouskou monarchií v čele s císařovnou Marií Terezií a jejím synem římskoněmeckým císařem Josefem II. V průběhu konfliktu, jehož dějištěm se stalo zejména území severních a severovýchodních Čech, neproběhly žádné rozsáhlé bitvy a průběh střetnutí nabýval charakter pozíční války. Obyvatelstvo tak bylo zatěžováno náklady na vyživování a ubytování vojska. Ze záznamů z roku 1778 vyplývá, že Samuel Dornaus jako majitel statku čp. 51 musel mezi 34 majiteli z Pavlovic odvádět daleko největší výpalné, a to jak v penězích, tak i v naturáliích (žito, oves, seno).^{84/}

Podle josefského katastru^{85/} dostal v roce 1785 obytný dům na Chvistci v rámci obce Pavlovce číslo popisné 51. Tak ho také o dva roky později pod názvem Kwiss eviduje na Novozámeckém panství topografie J. Schallera.^{86/} Někdy v té době však Samuel postavil na statku druhý obytný dům. Nevíme, pro koho byl nový dům postaven: zda jako výměnek pro ochrnutého bratra Franze nebo pro strýce Josepha, který buď mohl na statku s rodinou zůstat nebo se odstěhoval zpět do Újezda. Po následném přečíslování

na počátku 19. století, kdy domy statku připadly k osadě Popelov jako součást obce Pavlovice, dostal původní obytný dům statku čp. 5 a nový dům čp. 17.

Statek Chvistec v 19. století

Jak uvádí F. Bernau,^{87/} změnil patrně později Samuel svůj názor na dědictví a rozdělil celý statek pro své dědice Andrease a Leopolda na dvě části. Andreas dostal jednu část s obytným domem čp. 5, s pozemky o rozloze 75 jiter (tj. cca 43,2 ha) a loukou v Pekle v ceně 1077 zl. vídeňské měny, Leopold druhou část s obytným domem čp. 17 s pozemky o rozloze 22 jiter (tj. cca 12,7 ha) a loukou u Provodína v ceně 543 zl. vídeňské měny. Ačkoliv Samuel zemřel v roce 1806, nedošlo hned k převodu statku na oba bratry a na statku hospodařila jejich matka, vdova po Samuelovi Barbara Dornaus.^{88/} Teprve 16. února 1813 byly sepsány na vrchnostenském obecním soudu v Popelově kupní smlouvy pro oba bratry, které potvrdily výše uvedené rozdělení.^{89/} Oba bratři se téhož roku oženili, Andreasovou manželkou se stala Rosalia, dcera Josefa Böhma z Podolce, Leopold si vzal za ženu Annu Dorotheu, dceru stejnojmenné ovdovělé matky ze Švábů.^{90/}

Ve válečném roce 1813, v době probíhajících tažení vojsk k „bitvě národů“ u Lipska, byl Chvistec navštíven „kvartýrem“ vojáků, když zde nejprve bylo po čtvrt roku ubytováno 12 mužů, později - pravděpodobně v první polovině srpna - zde leželo po osm dní 16 Poláků, jichž se obyvatelé zvláště obávali. Další zatížení pro poddané přinesl daňový a robotní operát z roku 1828, podle něhož musel celý statek po tři dny v týdnu sloužit s potahem dvou koní a dále od sv. Jana (24. června) do sv. Václava (28. září) odpracovat týdně tři dny ruční roboty vedle dalších povinností.^{91/}

V roce 1830 vyměnil druhý syn Samuelův Leopold Dornaus svůj podíl za dům Franze Böhma v Dubé.^{92/} Tomu nyní patřil původní Leopoldův díl s domem čp. 17. Žil a hospodařil zde se svou manželkou Marií Annou, rozenou Jürschick z Drchlavy, a synem Franzem, který se v roce 1845 oženil s Rosalií, dcerou Franze Köhlera z Pavlovic.^{93/} V roce 1849 pak syn koupil statek čp. 17 od svého otce.^{94/}

Součástí dědictví Andrease Dornause byly již dříve zmíněné dvě louky v Pekle. Pro jejich odlehlost od chvistického statku je Andreas na konci roku 1832 vyměnil se správcem Novozámeckého panství za jiné pozemky o stejné výměře. Smlouva byla potvrzena 9. února 1833 c. k. krajským úřadem v Litoměřicích.^{95/}

Podobu celého dvora Chvistec, nazvaného v Sommerově topografii z roku 1833 jako Bauernhof, tj. selský dvůr,^{96/} můžeme v této době sledovat podle topografického vyjádření na tehdy již přesněji zaměřených mapách. Jak na mapě 2. vojenského mapování z let 1836–1852,^{97/} tak i na mapě stabilního katastru z roku 1843,^{98/} je dvůr zachycen jako komplex budov okolo ústředního dvora, do něhož ústí tři cesty (obr. 10). Hlavní přístup branou do dvora byl vzhledem ke konfiguraci terénu veden cestou od severovýchodu z blízké vesnice Újezd. Další dvě cesty, ústící do dvora od severozápadu a jihovýchodu, umožňovaly spolu se svými odbočkami přístup ze dvora na okolní pozemky Andrease Dornause (parcely č. 1287–1317 a 1335–1368 na severozápad, sever a severovýchod od dvora) a Franze Böhma (parcely č. 1277–1281 a 1318–1334 na jihovýchod od dvora).^{99/} Přístup od jihozápadu z Pavlovického dolu byl pro značné převýšení terénu možný pouze cestami pro pěší. Od osady Popelov, k níž Chvistec stejně jako domy v Pavlovickém dole administrativně náležel, sem žádná přímá cesta nevedla.

81/ SOA Litoměřice, Sběrka matrik, inv. č. 6051, MO Pavlovice 1750–1789, s. 83. Svatební smlouva: SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 173, sign. Nro. XXXIV Lit. A, KS 1746–1793, fol. 175v–176r.

82/ SOA Litoměřice, Sběrka matrik, inv. č. 6051, MN Pavlovice 1750–1789, nová pag. od 1773, pag. 25, 29, 38, 45, nová pag. od 1784, pag. 1, 17, 34; inv. č. 6052, MN Pavlovice 1790–1823, fol. 3.

83/ SOA Litoměřice, Sběrka matrik, inv. č. 6051, MN Pavlovice, nová pag. od 1784, pag. 17.

84/ SOA Česká Lípa, AO Pavlovice, inv. č. 65, Kontribuce, ubytování vojska 1778.

85/ NA Praha, JK 1785–1875, Fassionsbuch der Gemeinde Pablowitz 1785, fol. 76–81.

86/ Schaller 1787, s. 249.

87/ Bernau 1888, s. 372.

88/ Dornaus 1883a, s. 50.

89/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 123, sign. Nro. XXXII Lit. A/OS Dubá 246, PK Popelov A 1759–1878, fol. 56r–59v (Andreas Dornaus), 61r–64v (Leopold Dornaus).

90/ Svatební smlouvy: SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 177, sign. Nro. XXXIV Lit. E, KS 1812–1822, fol. 38r–39r, 39v–40v.

91/ Bernau 1888, s. 372.

92/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 123, sign. Nro. XXXII Lit. A/OS Dubá 246, PK Popelov A 1759–1878, fol. 93r–96r.

93/ SOA Litoměřice, Sběrka matrik, inv. č. 6053, MO Pavlovice 1790–1849, fol. 61.

94/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 123, sign. Nro. XXXII Lit. A/OS Dubá 246, PK Popelov A 1759–1878, fol. 145r–149v.

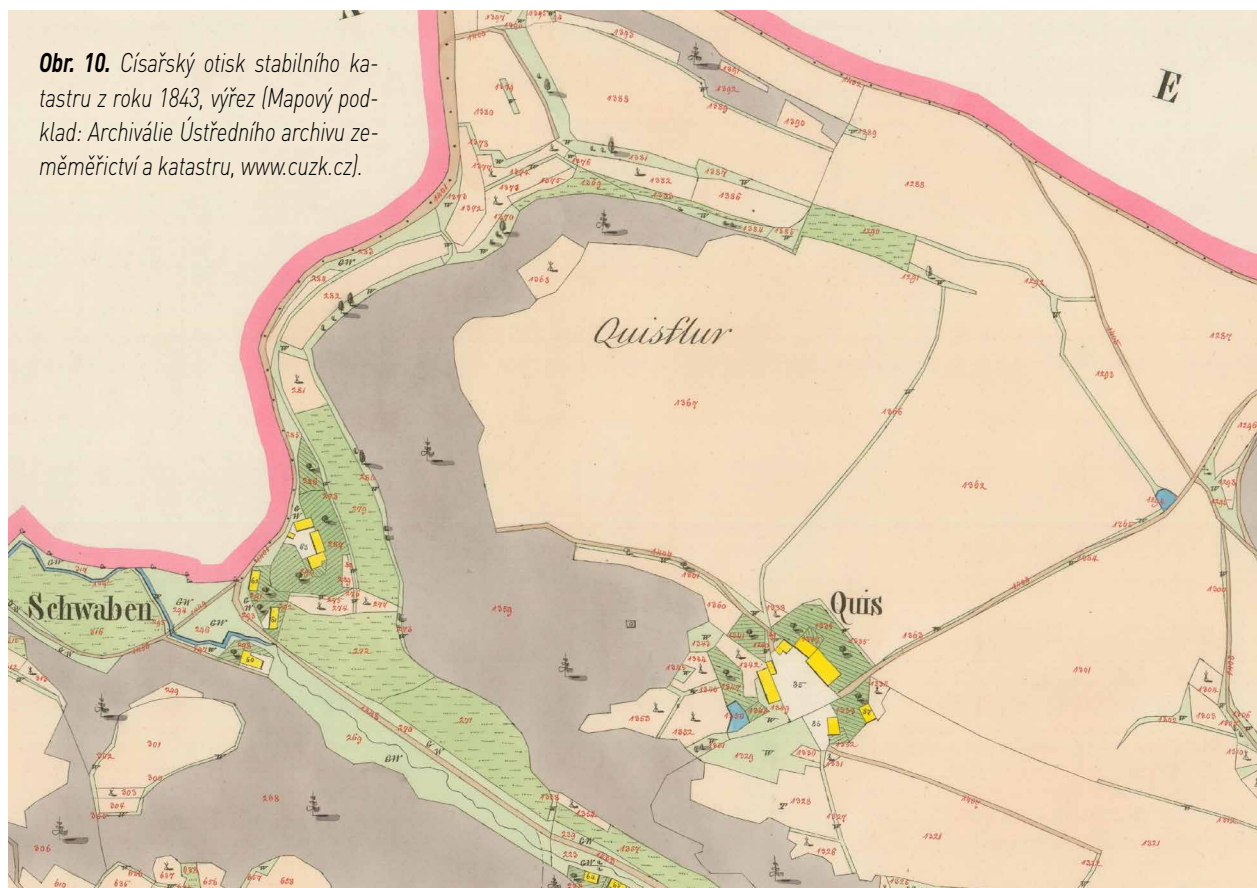
95/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 202, sign. Nro. [LVII] Lit. A, EPK 1792–1879, fol. 219r–219v.

96/ Sommer 1833, s. 319.

97/ ÖS-KA Wien, 2nd Military Survey, Section No. O 4 II.

98/ ÚAZK Praha, SK Čechy, Pavlovice 5666-1-002.

Obr. 10. Císařský otisk stabilního katastru z roku 1843, výřez (Mapový podklad: Archiválie Ústředního archivu zeměměřictví a katastru, www.cuzk.cz).

V sousedství dvora, zejména na západní a jižní straně až k lesu pokrývajícím svahy k Pavlovickému dolu, se rozkládaly podle vyobrazení stabilního katastru chmelnice a pastviny.

Ke statku čp. 5 náleželo pět budov na západní, severní a severovýchodní straně velkého dvora, k menšímu statku čp. 17 dvě menší budovy na jihovýchodní straně. Podle zobrazení stabilního katastru (žlutě) byly všechny objekty ze spalného materiálu, tj. roubené či hrázděné. Jak však dokládá kresba neznámého autora z roku 1846 (obr. 11, 12),^{100/} byly alespoň, jak bývalo v této oblasti severních Čech obvyklé, hospodářské části hlavních obytných budov, tj. chlévy či stáje, zděné a roubené byly pouze obytné části přízemí a samozřejmě celá patra těchto budov. Kresba rovněž ukazuje na jihovýchodním a jihozápadním průčelí hlavní obytné stavby čp. 5 podstávku a na střeše typické větrací průduchy ve dvou úrovních. Vzhledem k tomu, že ke statku patřila i chmelnice, je zřejmé, že půda sloužila jako prostor k sušení chmele. Součástí dvora byla i malá vodní nádrž (parcela č. 1350), která byla společným majetkem držitelů obou statků. Protože již nebyly oba statky v držení jedné rodiny, dělil podle kresby dvory obou majitelů plot.

99/ SOKA Česká Lípa, AO Pavlovice, inv. č. 3, Kniha pozemkových a stavebních parcel, ok. 1850.

100/ VMG v České Lípě, Sbíрка pohlednic, bez inv. č., album A9/33, Quies 1846. Fotografii kresby věnoval do sbírky spolku Nordböhmischer Excursions-Club 2. února 1888 Benediktův bratr Franz Dornaus, učitel v Salmově (Salmdorf) nedaleko Mikulášovic ve Šluknovském výběžku.

101/ Záznam o jeho úmrtí v pavlovické matrice nebyl nalezen, ale datum uvádí zápis o odevzdání statku synovi Florianovi - viz SOA Litoměřice, pobočka Děčín, k. 123, sign. Nro. XXXII Lit. A/OS Dubá 246, PK Popelov A 1759–1878, fol. 138r.

Majitel statku čp. 5 Andreas Dornaus zemřel 17. srpna 1847.^{101/} Protože syn a dědic Florian nebyl v té době ještě plnoletý,^{102/} hospodařila na statku vdova Rosalia,^{103/} rozená Böhm z Podolce.^{104/} Teprve podle smlouvy ze 7. února 1849 převzal Florian Dornaus statek v dodnotě 3000 zl. konvenční měny od své matky Rosalie^{105/} a koncem téhož roku se Florian oženil. 1. září 1849 byla uzavřena předmanželská smlouva.^{106/} Spolu s man-

želkou Theresií, rozenou Ullmann z Písečné, měli - pokud víme - osm dětí, z nichž nejmladší byl Benedikt.^{107/} Když v roce 1865 přišel sousední statek Franze Böhma čp. 17 do dražby, Florian jej koupil a spojil opět obě části v jeden rodinný statek. Poté nechal obytný dům se stájem a vedlejšími budovami znovu postavit z kamene.^{108/}

Florian Dornaus zemřel 8. června 1870,^{109/} jak též dokládá zaknihování nabyvací listiny na syna Benedikta z 26. září 1870 v knihovní vložce.^{110/} Za nezletilého však na statku dále hospodařila jeho matka, vdova Theresia Dornaus. Co se stalo s ostatními Florianovými potomky a proč byl statek předán nejmladšímu Benediktovi, nevíme. Faktem zůstává, že celý statek, tj. čp. 5 a čp. 17 s příslušnými pozemky v hodnotě 19200 zlatých rakouské měny, zdědil v roce 1873 nejmladší syn Benedikt.^{111/}

Benedikt, narozený 22. června 1850,^{112/} si roku 1879 vzal za manželku Elisabeth, rozenou Watzke z Pavlovic.^{113/} Pokud víme, měli spolu pět dětí, čtyři syny a jednu dceru. Rozpor nastává u nejstaršího syna Wenzela, který se narodil 28. září 1876, tedy téměř tři roky před svatbou, i u jediné dcery Amalie, která přišla na svět pouze 6 měsíců po svatbě.^{114/} U dcery by na tom nebylo ještě nic divného, ale Wenzel byl buď nemanželské dítě a jeho matku si pak Benedikt vzal nebo nebyla Elisabeth jeho první manželkou. Bohužel příslušné matriky nám tento rozpor nedokladují. Benedikt Dornaus zemřel 8. dubna 1895 a majetek přešel na vdovu Elisabeth a jejich pět nezletilých dětí.^{115/}

Osudy statku ve 20. století

Při sčítání lidu v roce 1890 a 1900 byl obytný dům bývalého druhého selského statku čp. 17 označován jako „Unbewohnt“, tj. neobydlený, v roce 1910 již bylo toto číslo popisné zrušeno.^{116/} V červnu 1919 se nejstarší syn Wenzel oženil s Giselou Günzel, původem ze Sušan (něm. Zuscha) u Chomutova, a 10. září téhož roku bylo vlastnictví statku Chvistec zapsáno do pozemkové knihy jako společné vlastnictví obou manželů (každému polovina).^{117/}

Při sčítání lidu v roce 1921 žilo na statku celkem devět osob. Z rodiny to byli majitel statku Wenzel Dornaus, jeho manželka Gisela, jejich čtyřměsíční dcera Gisela, Wenzelova matka Elisabeth a jeho svobodná švagrová Ludmila Günzel. Ze zaměstnanců to byli kočí Josef Budeček a tři služebné děvečky Franziska Zacke, Marie Ducke a Franziska Fechtner.^{118/} V roce 1925 se Dornausovým narodil ještě syn Karl, který však ve věku 12 let v roce 1937 zemřel.^{119/} K dalším osudům obyvatel statku v meziválečném období se nám nedostává pramenů, ale patrně se příliš nelišily od obyvatelů okolních vesnic. Za 2. světové války je pak snad pouze odlehlost statku od okolních obydlí míst mohla uchránit poněkud více od válečných útrap.

Poválečný odsun německého obyvatelstva v letech 1945 až 1946 zasáhl s výjimkou některých případů (smíšená manželství, protifašističtí bojovníci, nepostradatelní odborníci aj.) do osudů většiny obyvatel pohraničí. O rodině Dornausových se bohužel žádné zprávy nepodařilo zjistit, v kartotéce odsunutých obyvatel německé národnosti v okresním archivu nebyli nalezeni. Wenzel Dornaus však zemřel v roce 1966 v Bad Cannstatt (SRN) a jeho vdova Gisela tamtéž až v roce 1980 ve věku 100 let.^{120/}

Rodině Dornausových byl jako příslušníkům německé národnosti po 2. světové válce majetek znárodněn, dům čp. 5 připadl pod obec Jestřebí, pozemky statku přešly do správy Státního statku Dubá (na mapách nápis SST Chvistec) a ostatní objekty sloužily

107/ Kromě Benedikta, narozeného až v roce 1850, jsou uvedeny ve smlouvě ze 7. února 1849 [SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 123, sign. Nro. XXXII Lit. A/OS Dubá 246, PK Popelov A 1759-1878, fol. 139r].

108/ Dornaus 1883a, s. 50; Bernau 1888, s. 372.

109/ <https://erhardt-ahnen.de>.

110/ KÚ Česká Lípa, Katastrální území 718548 Pavlovce u Jestřebí, KV č. 62, Popelov čp. 5, list B.

111/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa-Nový Zámek, k. 123, sign. Nro. XXXII Lit. A/OS Dubá 246, PK Popelov A 1759-1878, fol. 143r-144r. Viz též Dornaus 1883a, s. 50; Bernau 1888, s. 372.

112/ <https://erhardt-ahnen.de>; viz též SOKA Česká Lípa, OÚ Dubá, inv. č. 1608, Sčítání lidu 1890, Pavlovce-Popelov, čp. 5.

113/ SOA Litoměřice, Sběrka matrik, inv. č. 11423, MO Pavlovce 1849-1938, fol. 23.

114/ <https://erhardt-ahnen.de>; viz též SOKA Česká Lípa, OÚ Dubá, inv. č. 1608, Sčítání lidu 1890, Pavlovce-Popelov, čp. 5.

115/ <https://erhardt-ahnen.de>; viz též KÚ Česká Lípa, Katastrální území 718548 Pavlovce u Jestřebí, KV č. 62, Popelov čp. 5, list B.

116/ SOKA Česká Lípa, OÚ Dubá, inv. č. 1608, Sčítání lidu 1890, Pavlovce-Popelov, čp. 5, 17; inv. č. 1609, Sčítání lidu 1900, Pavlovce-Popelov, čp. 5, 17; inv. č. 1610, Sčítání lidu 1910, Pavlovce-Popelov, čp. 5.

117/ KÚ Česká Lípa, Katastrální území 718548 Pavlovce u Jestřebí, KV č. 62, Popelov čp. 5, list B.

118/ SOKA Česká Lípa, OÚ Dubá, sign. 1-19, Sčítání lidu 1921, Pavlovce-Popelov čp. 5.

119/ <https://erhardt-ahnen.de>.

120/ Tamtéž.

jako zemědělské sklady. Konfiskovaný pozemkový majetek i nemovitosti byly potom podle dekretů prezidenta republiky č. 12 a 28/1945 Sb. přidělovány novým českým osídlencům.

Podle předběžné přidělové listiny Národního pozemkového fondu ze dne 7. prosince 1950 se stali vlastníky nemovitostí Josef Jonáš a Anna Jonášová (každý polovici).^{121/} V domovním seznamu pro přihlášky a odhlášky obce Pavlovice z roku 1953 byl však jako majitel domu čp. 5 v Popelově označen Jaroslav Dušička a od 15. července 1953 zde byla přihlášena k trvalému pobytu celá jeho rodina původem z Tupadel u Mělníka, která čítala celkem jedenáct osob včetně šesti nezletilých dětí. Ta však v srpnu 1954 dům opustila a poté zde bylo hlášeno v letech 1955–1957 k přechodnému pobytu dalších pět osob.^{122/} Tím zprávy o obyvatelích dvora Chvistec končí.

Z okolností vyplývá, že poté ještě státní statek objekty dvora využíval k uskladnění materiálu, ale patrně se o jejich údržbu nestaral. Z důvodu naprosté absence jiných druhů pramenů k zániku dvora nezbyvá, než se uchýlit k výpovědi kartografických pramenů. Postupnou likvidaci objektů statku je možno poměrně dobře sledovat na státních a topografických mapách a mapách evidence nemovitostí. V roce 1953 zde ještě vidíme celkem 7 objektů, stejně v roce 1962 (s nápisem SST Chvistec), v roce 1968 na topografické mapě již zbývají pouze dva objekty, v letech 1976 a 1979 již pouze jediný (opět s nápisem SST Chvistec) a od roku 1983 již mapy žádný objekt neevidují (pouze nápis Chvistec).^{123/}

Podle rozhodnutí Okresního úřadu v České Lípě z roku 1996 připadly pozemky (žádné stavby zde již nebyly) dědicům poválečných vlastníků podle přidělu z roku 1950. Poslední z dědiců dnes vlastní pouze jednu čtvrtinu, zbývající tři čtvrtiny dědictví odkoupil jiný majitel.^{124/} V současné době (2021) jsou pozemky v okolí statku využívány jako pastviny pro koně.

Studie využila databázi Czech Medieval Sources online, kterou poskytuje výzkumná infrastruktura LINDAT/CLARIAH-CZ (<https://lindat.cz>) podporovaná MŠMT ČR (projekt č. LM2018101).

121/ KÚ Česká Lípa, Katastrální území 718548 Pavlovice u Jestřebí, LV 33, Výkaz změn č. 4/98 z 19. 1. 1998.

122/ SOkA Česká Lípa, MNV Pavlovice, inv. č. 65, Přihlášky k pobytu dosídlenců, Pavlovice, 1953; inv. č. 66, Seznamy domácností se samostatným bytem v Pavlovicích, 1954; inv. č. 67, Seznam domů v Pavlovicích a jejich majitelů, 1954.

123/ ČÚZK-ZÚ Praha, Státní mapy 1:5 000, D6-1 Dubá 0-3 (1953, 1962, 1976, 1983, 1989); Vojenské topografické mapy v systému S-1952 1:100 000 M-33-54 (1968); Mapy evidence nemovitostí VS-IV-8-7 Česká Lípa (1979).

124/ KÚ Česká Lípa, Katastrální území 718548 Pavlovice u Jestřebí, LV 33.

ARCHIVNÍ PRAMENY

Český úřad zeměměřický a katastrální - Zeměměřický úřad (ČÚZK-ZÚ) Praha

Čísařské povinné otisky stabilního katastru

Pavlovice u Jestřebí 5666-1_2

Mapy evidence nemovitostí

VS-IV-8-7 Česká Lípa (1979)

Státní mapy 1:5 000

D6-1 Dubá 0-3 (1953)

D6-1 Dubá 0-3 (1962)

D6-1 Dubá 0-3 (1976)

D6-1 Dubá 0-3 (1983)

D6-1 Dubá 0-3 (1989)

Vojenské topografické mapy v systému S-1952

1:100 000 M-33-54 (1968)

Historický ústav Akademie věd ČR Praha:

Müllerova mapa 1720, list č. 8

Katastrální úřad (KÚ) Česká Lípa

Katastrální území 718548 Pavlovice u Jestřebí

Knihovní vložka (KV) č. 62, Popelov čp. 5

List vlastnictví (LV) 33

Národní archiv (NA) Praha

Desky dvorské (DD) království Českého, kvaterny 23, 32, 52, 62

Desky zemské většiny (DZV) království Českého, kvaterny 5, 7, 26, 141, 194, 250

Josefský katastr (JK) 1785–1875

Fassionsbuch der Gemeinde Pablowitz 1785

Österreichisches Staatsarchiv Wien, Kriegsarchiv (ÖS-KA)

1st Military Survey, Section No. 28

2nd Military Survey, Section No. O 4 II

Státní oblastní archiv (SOA) Litoměřice

Sbírka matrik

inv. č. 303, Matrika oddaných (MO) Blíževedly 1758–1770

inv. č. 1962, Matrika narozených (MN) Holany 1672–1736

inv. č. 3147, Matrika narozených (MN) Jestřebí 1681–1728

inv. č. 6049, Matrika oddaných (MO) Pavlovice 1673–1749

inv. č. 6051, Matrika narozených (MN), oddaných (MO) a zemřelých (MZ) Pavlovice 1750–1789

inv. č. 6052, Matrika narozených (MN) Pavlovice 1790–1823

inv. č. 6053, Matrika oddaných MO Pavlovice 1790–1849

inv. č. 11423, Matrika oddaných (MO) Pavlovice 1849–1938

Státní oblastní archiv (SOA) Litoměřice, pob. Děčín

Velkostatek (Vs) Česká Lípa-Nový Zámek

k. 87, Urbář panství Nový Zámek, II. díl, 1633–1647

k. 87, Urbář panství Nový Zámek, IV. díl, 1619

k. 87, Urbář panství Nový Zámek 1724–1780

k. 97, pomocné č. 105, sign. Nro. LXIII, Pozemková kniha (PK), Grundt Buch Obern-Gebiets 1587–1659

k. 99, pomocné č. 29, Pozemková kniha (PK) Pavlovice, Popelov, Šváby a Drchlava 1597–1648

k. 111, pomocné č. 30, sign. Nro. IX Lit. A/OS Dubá 243, Pozemková kniha (PK) Pavlovice A 1668–1768

k. 123, pomocné č. 97, sign. Nro. XXXII Lit. A/OS Dubá 246, Pozemková kniha (PK) Popelov A 1759–1878

k. 132, pomocné č. 31, sign. Nro. IX Lit. B/OS Dubá 244, Pozemková kniha (PK) Pavlovice B 1746–1877

k. 173, pomocné č. 107, sign. Nro. XXXIV Lit. A, Kniha smluv (KS) 1746–1793

- k. 177, pomocné č. 111, sign. Nro. XXXIV Lit. E, Kniha smluv (KS) 1812–1822
- k. 202, pomocné č. 139, sign. Nro. [LVII] Lit. A, Emfyteutická pozemková kniha (EPK) 1792–1879
- k. 1110, pomocné č. 142, sign. [Nro. XXXIV] Lit. H, Kniha smluv (KS) 1843–1854

Státní okresní archiv (SOKA) Česká Lípa

Archiv obce (AO) Pavlovice

- inv. č. 1, Kniha převodů nemovitostí 1652–1728
- inv. č. 2, Kniha převodů nemovitostí 1715–1812
- inv. č. 3, Kniha pozemkových a stavebních parcel, ok. 1850
- inv. č. 65, Kontribuční, ubytování vojska 1649–1850

Farní úřad (FÚ) Pavlovice, neinventováno

- Pabl. Memorabilien Buch (Pamětnice) /1594/1713–1790
- Liber Memorabilium (Pamětnice) /1642/1786–1929

Místní národní výbor (MNV) Pavlovice

- inv. č. 65, Přihlášky k pobytu dosídlenců, Pavlovice, 1953
- inv. č. 66, Seznamy domácností se samostatným bytem v Pavlovicích, 1954
- inv. č. 67, Seznam domů v Pavlovicích a jejich majitelů, 1954

Okresní úřad (OÚ) Dubá

- inv. č. 1608, Sčítání lidu 1890, Pavlovice-Popelov
- inv. č. 1609, Sčítání lidu 1900, Pavlovice-Popelov
- inv. č. 1610, Sčítání lidu 1910, Pavlovice-Popelov
- sign. 1-19, Sčítání lidu 1921, Pavlovice-Popelov

Vlastivědné muzeum a galerie (VMG) v České Lípě

- Sbírka pohlednic, bez inv. č., album A9/33, Quies 1846

EDICE PRAMENŮ

AČ: Archiv český čili staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích 37/2 (Čtvrtá kniha provolací desk dvorských z let 1453–1480, částka 2; ed. G. Friedrich), Praha 1941.

BR: Berní rula. Popis Čech r. 1654 (ed. K. Doskočil), Díl 2/I, Praha 1953.

CDL: Codex diplomaticus Lusatiae superioris IV (ed. R. Jecht), Görlitz 1911–1927.

LE: Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV., III (ed. C. Borový), Pragae 1879; IV (ed. C. Borový), Pragae 1883.

RDP: Registra decimarum papalium (ed. V. V. Tomek), Praha 1873.

RTB: Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum II. (ed. J. Emler), Pragae 1872.

LITERATURA

Bergl, J. 1934: Isabella von Waldstein, Herzogin zu Friedland, Herrin auf Neuschloß und Leipa, Mitteilungen des Nordböhmisches Vereines für Heimatforschung und Wanderpflege (dříve Mitteilungen des Nordböhmisches Excursions-Clubs, dále MNEC) 57, s. 5–11.

Bernau, F. 1888: Der politische Bezirk Dauba, Dauba.

Bílek, T. V. 1882–1883: Dějiny konfiskací v Čechách I–II, Praha.

Dornaus, F. 1883a: Die Pest in Quies, MNEC 6, s. 48–51.

Dornaus, F. 1883b: Über Quies, MNEC 6, s. 300.

Dornaus, F. 1887: Kohlenfund. Podlitz. Poppeln, MNEC 10, s. 72–73.

Dornaus, F. 1888: Pablowitz. Familie Rodowitz. Podlitz, MNEC 11, s. 244–245.

Gabriel, F. - Panáček, J. 1991: Vývoj panských sídel na Horním území novozámeckého panství (1. část), Castellologica bohemica 2, s. 23–52.

Hantschel, F. 1911: Heimatkunde des politischen Bezirkes B.-Leipa, B.-Leipa.

Kinský, B. 1936: Dubské Švýcarsko, Semily.

Knothe, H. 1879: Geschichte der Oberlausitzer Adels und seiner Güter vom XIII. bis gegen Ende des XVI. Jahrhunderts, Leipzig.

Müller, R. 1895: Streifzüge in Nordböhmen. II., III. Kreibitz, Pablowitz, MNEC 18, s. 239–243.

Myslivoček, M. 2006: Velký erbovník 2: Encyklopedie rodů a erbů v zemích Koruny české, Plzeň.

Panáček, J. 1980: Okřešice, Bořetín a Stráž, Litoměřicko XVI, s. 117–122.

- Panáček, J. 1986: Zaniklé osady na novozámeckém panství, *Onomastický zpravodaj ČSAV XXVII*, s. 108–120.
- Panáček, J. 2009: Mikuláš Chudý z Újezda – první Lobkovic, *Časopis Společnosti přátel starožitností* 117, s. 31–46.
- Panáček, J. (ed.) 2016: *Kronika města České Lípy mistra Hanse Kriescheho*, Litoměřice - Praha.
- Panáček, J. 2017: Novozámecký hejtman Baltasar Kühnel na Nedamově, *Bezděz* 26, s. 223–237.
- Paudler, A. 1891: Der Quiß-Process, *MNEC* 14, s. 210–214.
- Profous, A. 1947: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. Díl I, Praha.
- Profous, A. 1949: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. Díl II, Praha.
- Sedláček, A. 1923: Hrad, zámky a tvrze království Českého 14. Litoměřicko a Zatecko, Praha.
- Sedláček, A. 1925: *Českomoravská heraldika. Část zvláštní*, Praha.
- Schaller, J. 1787: *Topographie des Königreichs Böhmen V. Leutmeritzer Kreis*, Prag und Wien.
- Schimon, A. 1859: *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien*, Böhm. Leipa.
- Sommer, J. G. 1833: *Das Königreich Böhmen, statistisch-topographisch dargestellt I. Leitmeritzer Kreis*, Prag.
- Stellzig, A. W. 1883: Das Leichenbegängnis des Herrn Johann von Wartenberg und seines Sohnes Herrn Adam von Wartenberg, *MNEC* 6, s. 274–278.
- Šimák, J. V. 1931: Zaniklé obce a zapomenutá jména místní v sev. Čechách. *Bezděz* 2, s. 129–134.
- Šimák, J. V. 1938: Registra panství Lipského a Novozámeckého z r. 1579, *Bezděz* IX, s. 19–22, 53–59, 118–123 (registra z r. 1619 připojena paralelně k edici register z r. 1579, edice nedokončena).
- Willomitzer, J. N. 1883: Das Gotteshaus in Bensen, *MNEC* 6, s. 97–111.
- Wünsch, F. J. 1928: Die Herrschaft Neuschloß-Leipa unter Wallenstein, *MNEC* 51, s. 8–12.
- Wünsch, F. J. 1930: Die Herrschaft Neuschloß-Leipa in den Kriegsjahren 1631 bis 1635 [Schluß], *MNEC* 53, s. 35–46.
- Wünsch, F. J. 1934: Der Kampf der Witwe Wallensteins um ihr Erbe, *MNEC* 57, s. 11–21.

RESUMÉ

Fünf Jahrhunderte des Hofes Chvistec bei Pavlovice

Jaroslav Panáček

Der verschwundene Hof Chvistec stand am südwestlichen Rand des Hochplateaus oberhalb des Pavlovický Grundes. Heute sind an seiner Stelle nur spärliche Mauerreste erhalten. Vor seinem Untergang gehörte er administrativ zu dem Nachbarort Popelov, einem Ortsteil von Pavlovice. Die umliegenden Dörfer Pavlovice, Popelov, Šváby und Újezd wurden schon im 14. Jahrhundert erwähnt. Chvistec erscheint zum ersten Mal in Quellen aus dem Jahr 1455 als Lehenhof in der Leipaer Herrschaft. Im 16. Jahrhundert war hier ein Meierhof, der zu der Herrschaft Rybnov und später Nový Zámek (Neuschloss) gehörte. Vor 1579 wurde er zum Privatbesitz, der zur Herrschaft Neuschloss zählte, mit dem Besitzer Friedrich Rodowitz von Friedersdorf. Danach wechselten die Besitzer mehrfach, einschließlich des Hauptmanns der Herrschaft Neuschloss, bis der Hof 1750 von Andreas Dornaus, dem Sohn des Dorfrichters von Újezd, erworben wurde. Die Familie Dornaus bewirtschaftete den Hof bis zum Ende des Zweiten Weltkriegs. Der Besitz wurde ihnen als Angehörigen der deutschen Nationalität nach dem Zweiten Weltkrieg enteignet, die Häuser bekam die Gemeinde Jestřebí und die Grundstücke des Hofes gingen in die Verwaltung des Staatsgutes Dubá. Die konfiszierten Liegenschaften und Immobilien wurden an die neuen tschechischen Ansiedler verteilt, die sie zu bewirtschaften versuchten. Die letzten Bewohner verließen den Hof Ende der 1950er Jahre und nach der vorübergehenden Nutzung der Hofgebäude als Lager standen alle Gebäude in den 1970er Jahren leer und verfielen. Nach 1989 wurden die Liegenschaften (es gibt keine Häuser mehr) den Erben der Nachkriegsbesitzer zurückgegeben und gehören heute privaten Besitzern. Derzeit werden die Flurstücke in der Umgebung des Hofes als Weiden für Pferde genutzt.

ABBILDUNGEN

- Abb. 1. Lage des Hofes Chvistec bei Pavlovice, Kreis Česká Lípa (Karte der Kreise Böhmisches Leipa und Deutsch Gabel 1930, Ausschnitt).
- Abb. 2. Einer der bis heute erhaltenen Keller des Hofes Chvistec (Foto Smej Mart 2020).
- Abb. 3. Die nordöstliche Frontmauer des Wohnhauses Nr. 5 des ehemaligen Hofes Chvistec (Foto M. Keršlágér 2020).
- Abb. 4. Eingang zum in den Felsen eingemeißelten Keller und ein rezenter Wasserspeicher (Foto M. Keršlágér 2020).
- Abb. 5. Eintrag zum Hof Chvistec in den Hoflehentafeln aus dem Jahr 1455 (NA Praha, DD. 32, Pag. 13).
- Abb. 6. Eintrag zum Hof Chvistec aus dem Jahr 1480, 1545 in die Landtafeln eingelegt (NA Praha, DZV. 7, Fol. G 5).
- Abb. 7. Das Wappen von Friedrich Rodowitz von Friedersdorf (Myslivoček 2006, S. 156).
- Abb. 8. Taufbecken aus dem Jahr 1610 in der Maria-Himmelfahrt-Kirche in Pavlovice (Foto Národní památkový ústav, ÚOP Liberec, Fotoarchiv, ohne Angabe des Autors, undatiert).
- Abb. 9. Dedikationsinschrift aus dem Jahr 1610 mit dem Namen Georg Böhm am Taufbecken (Foto Národní památkový ústav, ÚOP Liberec, Fotoarchiv, ohne Angabe des Autors, undatiert).
- Abb. 10. Kaiserlicher Abdruck des stabilen Katasters aus dem Jahr 1843, Ausschnitt (Kartenunterlage: Archivalie des Zentralen Vermessungs- und Katasterarchivs, www.cuzk.cz).
- Abb. 11. Fotografie der Zeichnung des Hofes Chvistec vom unbekanntem Autor aus dem Jahr 1846 (Heimatsmuseum und Galerie Česká Lípa, Postkartensammlung, ohne Inventarnummer, Album A9/33).
- Abb. 12. Rückseite der Fotografie der Zeichnung mit Notizen zur Geschichte des Hofes Chvistec von Franz Dornaus (Heimatsmuseum und Galerie Česká Lípa, Postkartensammlung, ohne Inventarnummer, Album A9/33).

Übersetzt von Petra Sochová